
A kötelmek teljesítésének jogi természete, elméleti alapjai

Somorjai Kristóf*

A teljesítés jogi természetének vizsgálata kötelmi jogunk egyik legalapvetőbb kérdése. Történeti megközelítésben a válasz felé vezető út a római jogi *solutio* kettős jelentésének felismerésével kezdődik, majd a német pandektatudomány három meghatározó elmélete – az objektív hatás-, a célmeghatározás- és a jogügyleti szemlélet – értelmezésével teljesebbé válik. E dogmatikai irányzatok tükrében értékelhetők a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény teljesítésre vonatkozó rendelkezései is és jelenthető ki, hogy a hatályos magyar szabályozás teljesítési koncepciója alapvetően objektív szemléletű, ugyanakkor bizonyos pontokon egyéb korrekciós elemekkel kiegészített modellt követ.

Kulcsszavak: teljesítés, objektív hatás elmélet, jogügyleti elmélet, célmeghatározás elmélet, teljesítési igazolás

The legal nature and theoretical foundations of the fulfillment of obligations

The legal nature of performance constitutes one of the most fundamental issues of the law of obligations. From a historical perspective, the path toward answering this question begins with the recognition of the dual meaning of *solutio* in Roman law and is further developed through the interpretation of the three major theories of the German Pandectist scholarship: the theory of real (objective) performance, the theory of purpose determination, and the contractual theory. In light of these doctrinal approaches, the provisions on performance contained in Act V of 2013 on the Civil Code of Hungary can also be evaluated. It can be concluded that the concept of performance in the current Hungarian regulation is essentially based on an objective approach, while at certain points it incorporates other corrective elements.

Keywords: performance, theory of objective performance, contractual theory, theory of purpose determination, certificate of performance

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2026.1.162>

1. Bevezető gondolatok

A kötelmi jog egyik legalapvetőbb dogmatikai kérdése az, hogy miként ragadható meg a teljesítés jogi természete. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) logikája első pillantásra egyértelmű helyzetet ír le, hiszen a kötelelem célja a szolgáltatás megvalósítása, amelynek bekövetkezésével –

* PhD-hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

főszabály szerint – maga a kötelem is megszűnik. Közelebbről nézve azonban a kötelem teljesítés általi megszűnéséhez vezető út sokszor korántsem ilyen egyenes. Minél több elméleti és gyakorlati kapcsolódási pontot vonunk be a vizsgálatba, annál világosabbá válik, hogy a teljesítés nem pusztán fizikai vagy gazdasági esemény, hanem összetett jogi tényállás, amelyben a kötelem célja és tartalma, a jogosulti érdek kielégülése, a kötelezett magatartásának jogi rendeltetése, illetve gyakran a felek jognyilatkozatai is jelentőséget nyernek.

A tanulmány egy, a kötelmi jog általános része körében is a terebélyesnek mondható „probléma-fa”¹ törzsével, a teljesítéssel foglalkozik és azt tárgyalja, hogy az egyszer létrejött kötelmi struktúra milyen esemény, cselekmény vagy jogi tényállás révén oldódik fel, válik lezárttá, és e lezárulás mennyiben tekinthető a felek akaratán alapuló, illetőleg mennyiben a törvény által automatikusan előidézett jogkövetkezménynek. Az említett kérdések mind arra világítanak rá, hogy a teljesítés dogmatikája nem merülhet ki a szolgáltatás tényleges megtörténtének vizsgálatában. Legalább ilyen lényeges annak vizsgálata, hogy a teljesítés elérésére hivatott szolgáltatás mely kötelemhez kapcsolódik, alkalmas-e a jogosulti érdek kielégítésére, kiváltja-e a kötelem megszűnésének joghatását, és szükséges-e ehhez valamely célhozzárendelési, elfogadási, igazolási vagy rendelkezési mozzanat. A tanulmány ezért a modern kontinentális magánjogban kibontakozott három meghatározó teljesítésemélet, az objektív hatás-elmélet, a célmeghatározási elmélet és a jogügyleti elmélet bemutatására, valamint ezek magyarországi értelmezésére és hatályos Ptk.-beli tükröződésére helyezi a hangsúlyt, miközben érzékelteti, hogy azok többek pusztán jogtörténeti konstrukcióknál. A német pandektatudomány által kimunkált irányzatok eltérő választ adnak arra az alapkérdésre, hogy a teljesítés joghatásának beállásához elegendő-e a kötelem tartalmának megfelelő objektív szolgáltatási eredmény, szükséges-e valamely teljesítési cél kijelölése, vagy a teljesítés a felek – legalább ráutaló – jogügyleti együttműködését is feltételezi. Tekintettel arra, hogy a bemutatásra kerülő elvi tételek általánosságban a kötelmekre vonatkozóan fogalmazódtak meg, a tanulmány megállapításai is elsősorban e tágabb kötelmi jogi körre értendők. Ugyanakkor, a kötelemkeletkeztető tényállások „piacán” vezető szerepet betöltő szerződéses kötelmek kiemelt jelentősége nem hagyható figyelmen kívül, még akkor sem, ha ezekben az esetekben is a kötelmek közös szabályait adják a kiinduló pontot. A kötelmek közös szabályai ezért a szerződéses kötelmek körében sem önmagukban érvényesülnek, hanem azokat a szerződések általános szabályai, valamint az egyes szerződéstípusokra vonatkozó különös rendelkezések egészítik ki. Ennek megfelelően a vizsgálat alapvetően a kötelmi jog általános dogmatikájából indul ki, de ott, ahol a teljesítés jogi természetének megértéséhez szükséges, óhatatlanul érinti a szerződések általános, valamint az egyes szerződéses teljesítési helyzeteket is.

¹ A teljesség igénye nélkül a képzeletbeli „probléma-fa” egyes ágai különösen, amely közül néhány később bővebben is kifejtésre kerül: a harmadik személy részére, vagy részéről történő teljesítés, az idő előtti és egyidejű teljesítés, a több fennálló tartozás közötti elszámolás, a beszámítás, illetve a teljesítés igazolásával kapcsolatos bizonytalanságok.

A tanulmány célja tehát az, hogy feltárja a teljesítés jogi természetével kapcsolatos dogmatikai viták történeti és elméleti hátterét. Bemutassa azok római jogi gyökereit, a XIX–XX. században kialakult modern értelmezéseit, valamint azt, hogy az egyes felfogások miként tükröződnek a hatályos magyar polgári jog teljesítéssel kapcsolatos szabályaiban, illetve, hogy azok milyen hatással vannak a teljesítés jogi természetének megítélésére.

2. Római jogi eredők

Az egyes teljesítéselméletek eredetének feltárásakor érdemes kiindulópontként kezelni, hogy a római jog nem a modern értelemben vett kötelemszerű teljesítés fogalmából, hanem a kötelem teljesítésének és az adós „feloldozásának” összefüggéséből indult ki. A kulcsfogalomként azonosítható latin *solutio* kifejezés ugyanis egyszerre jelenti a teljesítést, avagy a kötelem tárgyát képező szolgáltatás megvalósulását és a feloldást, kioldást, mint az adós kötelmi kötöttsége alóli megszabadulását.² A *solutio* jelentéstartalma ennél fogva ezért nem szorítható egyszerűen csak fizetésre, szolgáltatás nyújtásra vagyis pusztán a teljesítésre, sokkal inkább egyfajta kiterjesztő értelemben vett teljeskörű kielégítést kell alatta érteni, amely magában hordozza a teljesítés természetét mindvégig jellemző kettősséget.³

A rendkívül formalizált archaikus korszak jogát meghatározó közgondolkodás a *solutio* feloldozásként való értelmezésére helyezte a hangsúlyt. Tudniillik, a korai *ius civile* merev rendszerében a kötelem megszüntetése nem minden esetben következett be pusztán a materiális teljesítés révén, hanem bizonyos kötelmek esetében formális hitelezői teljesítést elismerő aktus, például az *acceptilatio* is szükségeltetett ahhoz, hogy az adós felszabaduljon kötelezettsége alól. Az *acceptilatio* tulajdonképpen egy olyan szóbeli felszabadító nyilatkozat vagy rítus, amelyben a hitelező formálisan elismeri a tartozást lerótnak, megkapottnak.⁴ Primátusát érzékeltetendő, ezen nyilatkozat helyes tanúsítása esetén az adós kötelem alóli felszabadulása akkor is megtörténhetett, ha az anyagi értelemben vett teljesítés a valóságban nem is történt meg, alkalmassá téve e módot a fiktív teljesítések foganatosítására.⁵ A *solutio* teljességéhez tehát az annak első – az adós kötelemszerű teljesítését – megkívánó mozzanata nemhogy nem volt elegendő, de még csak nem is feltétlen volt előfeltétel akkor, ha annak második eleme, a formalizált kötelemszüntető, feloldó ellenügylet hibátlanul végbement. Ahhoz tehát, hogy a hitelező anyagi kielégülése mellett az adós is szabadulhasson teljesítési kötelezettsége alól, a hitelező *contrarius actus*ára, vagyis a *liberatio*t ténylegesen kiváltó ellenügyletre volt igazán szükség.⁶ Túllépve a formalisztikus szemlélet érzékelhető visszasságain, látni kell azt is, hogy az adós kötelem alóli feloldozása mögötti legfőbb érdek az annak megtörténtének tanúsítása volt, amely révén a

² Brósz Róbert – Pólay Elemér: *Római jog*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1974, 378-379. o.

³ Földi András – Hamza Gábor: *A római jog története és intézményei*. Budapest, OFI, 2016, 465. o.

⁴ Siklósi Iván: *Római magánjog II. kötet*. Budapest, ELTE, 2021, 1317. o.

⁵ Brósz – Pólay: i.m. 379. o.

⁶ Paulus: D. 50, 17, 153

rigorózusságra eszközként is tekinthetünk a forgalmi biztonság, mint cél megvalósításához vezető úton.⁷

A teljesítés és a kötelem megszűnése összefüggését övező fejlődési ív különösen jól érzékelhető akkor amidőn a *solutio* fogalma kilép az archaikus formalizmusból és a tényleges teljesítéshez, mint eredményhez kötött megszűnés felé mozdul el.⁸ Az irányváltás a klasszikus római jog időszakára tehető. Számos funkcionális érv szól amellett, hogy *contrarius actus* elvét meghaladva a kötelem gazdasági rendeltetése, vagyis a hitelező érdekének kielégítése kerüljön a középpontba. A klasszikus jogászok gondolkodásában a kötelem nem egy önmagáért létező normatív, netán rituális konstrukció volt, hanem a szolgáltatás kikényszerítésének eszköze, így amennyiben a szolgáltatás a kötelem tartalmának megfelelően végbemegy a kötelem szükségképpen megszűnik, annak további fenntartása dogmatikai értelemben teljesen indokolhatatlan.⁹ Amikor Ulpianus a Digestában úgy fogalmaz, hogy teljesítőnek azt nevezzük, aki „megtette azt, amit tenni ígért”, akkor tulajdonképpen a *solutio* egy olyan meghatározását olvashatjuk, amely a teljesítést a szolgáltatás tényleges megvalósulásával azonosítja és ezzel a kötelem megszűnésének okát a szolgáltatás realizálásában jelöli meg.¹⁰ Ennél fogva a kötelmet az annak tartalmát képező szolgáltatás megfelelő, kötelemszerű nyújtása szünteti meg. Elismerést nyert tehát, hogy a hitelező kizárólag a kötelem létrejöttékor megfogalmazott gazdasági érdeke véghezvitelét, kielégítését követelheti az adóstól és semmiképpen sem valamely – egy akár a kötelem lényegétől teljesen független, netán fiktív – formalizált ígéret, aktus hibátlan tanúsítását. A hitelező formális feloldozó aktusa ezzel eltörlésre került. A kötelem megszűnését eredményező tényező innentől az adós (egyoldalú) magatartásában rejlett, amellyel az adós kötelem alóli szabadulása egybeesett a kötelem tartalmának megfelelő szolgáltatásnyújtás mozzanatával.¹¹ Következésképp, az adós a kötelemszerű teljesítéssel önmagát liberálja, szabadítja fel a kötelem teljesítésére irányuló kötelezettsége alól.¹²

Ugyanakkor már ezen a ponton érdemes rámutatni arra, hogy amennyiben a teljesítésre kizárólag, mint mindenfajta formalizmust nélkülöző gazdasági ténytársulásra tekintünk, úgy mindkét, de különösen a teljesítő felet komoly érdeksérelem érheti azáltal, ha az adós utóbb képtelen bizonyítani a kötelem megszűnését eredményező teljesítését. Felismerte e problémát a római jog is, amely a különböző szerződéskötési módok mellett ismerte – vagy érezhető görög eredetük alapján inkább átvette – a *syngrapha* és *chirographum* jogintézményeit. Előbbi a hitelező és adós együttes aláírását feltételezte, így az inkább tekinthető egyfajta szerződésként, míg utóbbi egy kizárólag az adós által kiállított és aláírt egyoldalú nyilatkozat volt. Utóbbi pontos funkciója nem világos, ám az uralkodó nézet szerint ezen kézzel írt adósi nyilatkozat, kötelezvény jelentősége a teljesítés megtörténtének

⁷ Siklósi Iván: i.m. 1316-1318. o.

⁸ Paulus: D. 46, 3, 54

⁹ Földi – Hamza i.m. 464-465. o.

¹⁰ Ulpianus D. 50,16, 176

¹¹ Brósz – Pólay i.m. 379. o.

¹² Földi – Hamza i.m. 464. o.

bizonyításával függhet össze.¹³ Talán pont a *chirographum* tovább fejlődése volt a jusztiniánuszi jog szerves részét képező írásbeli nyugta, az *apocha*, amelyre már joggal tekinthetünk a modern teljesítési igazolás korai lenyomataként.¹⁴ Célja ugyanis az volt, hogy az írásbeli kötelezettségvállaláson alapuló tartozás bizonyítását megkönnyítse, egyetlen ilyen nyugtával kiváltva öt tanút.¹⁵

Mint az a későbbi kifejtésből látható lesz, a teljesít jogi természetével kapcsolatos modern dogmatikai álláspontok gyökerei már az ókori jogi gondolkodásban is fellelhetők. A római jog fejlődésének egyik legfontosabb mozzanata az volt, hogy a hitelező materiális kielégítése fokozatosan különvált a liberáló hatást előidéző alakszerű jogügylettől.¹⁶ Ezzel megalapozást nyert a hatályos teljesítésfogalom egyik központi gondolata, amely szerint a kötelelem megszűnése nem szükségképpen formális feloldó aktus, hanem a szolgáltatás kötelelem tartalmának megfelelő megvalósulásának következménye. A római jog ennél fogva nem egyetlen, zárt teljesítésméletet, hanem két egymással feszültségben álló, de egyaránt továbbélő teljesítésképet hagyott az utókorra. A modern kontinentális jogelméletek tulajdonképpen e kettősséget bontják ki és bővítik új fogalmi keretek között.

3. Modern teljesítés-elméletek

A vizsgált dogmatikatörténeti fejlődési ív következő, jeles állomásához egészen a XIX.-XX. századig szükséges előre lépni. A római jogi normák középkori „újrafelfedezése”, majd annak *receptio* útján fokozatosan az élő jog részévé válása adta ugyanis azon táptalajt, amelyből a modern jogtudományi fejtegetések egész sora kivirágozhatott.¹⁷ A teljesítés dogmatikai elméleteinek klasszikus terepe a német jogtudomány, amelynek pandektisztikával fémjelzett XIX. századi fejlődése közvetlenül a római joganyag tudományos újrászervezéséből táplálkozott.¹⁸ A pandektatudomány a jogi fogalmak absztrakt rendszerét építette fel, amelyben a jogi tény mellett a jogügylet fogalma a magánjog központi kategóriájává vált.¹⁹ A teljesítés jogi természetének kérdése ebben a fogalmi rendszerben új megvilágításba került, hiszen a pandektisztika számára a joghatások alapvetően vagy jogügyleten, vagy jogi tényen alapultak, és a teljesítésnek e kettő közül valamelyik kategóriába kellett illeszkednie.²⁰ A tudományos értékű vita középpontjában az állt, hogy a teljesítés joghatásának beállításához pontosan mi szükségeltetik: elegendő pusztán egy objektíven kötelemszerű reálaktus, vagy ezen felül kötelező a felek kétoldalú,

¹³ Uo. 497. o.

¹⁴ Benedek József – Pókecz Kovács Attila: *Római magánjog*. Budapest, Dialóg Campus, 2020, 261. o.

¹⁵ Cod. Iust. 4.30.14.2

¹⁶ Sztahlo Zoltán: A teljesítés fogalmának kialakulása a római jogban. *Miskolci Jogászélet* 9(1928), 132-133. o.

¹⁷ Hamza Gábor: A római jog szerepe az európai szerződési jog harmonizálásában. *Európai Jog*, 2(2004), 4-5. o.

¹⁸ Hamza Gábor: Pandektarendszer és a római jog. *Jogtudományi Közöny*. 10(2013), 504-506. o.

¹⁹ Windscheid, Bernhard: *Lehrbuch des Pandektenrechts*. Düsseldorf, Buddeus, 1867, 157-161. o. és Dernburg, Heinrich: *Pandekten*. Berlin, J. W. Müller, 1894, 214-222. o.

²⁰ Pólay Elemér: *A pandektisztika és hatása a magyar magánjog*. Szeged, Szegedi József Attila Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kara, 1976, 40-43. o.

jogügyleti megállapodása, illetőleg esetleg egy, sajátos, vegyes természetű jogi célmeghatározás.²¹ Tekintve, hogy a pandektisztika jogfejlesztő tevékenysége csúcspontjának számító, 1900. január 1-jén hatályba lépett német polgári törvénykönyv, avagy a *Bürgerliches Gesetzbuch* (a továbbiakban: BGB) normaszövege tudatosan nem foglal állást a teljesítés dogmatikai paradigmáit illetően, a jogtudomány szabad kezet kapott az elméleti háttér kidolgozására, levezetésére. Ennek köszönhetően három fő elméleti irányvonal bontakozott ki, amelyek a későbbi szakirodalom a *realen Leistungsbewirkung* (objektív hatás szemlélet), a *Vertragstheorie* (jogügyleti elmélet), és a *finale Leistungsbewirkung Theorien* (célmeghatározás felfogás) – vagy ritkábban: *Vermittelnde Theorien* (köztes szemlélet) – elnevezésekkel illetett.²² A következőkben a tanulmány eme három látásmód német jogirodalomban kidolgozott alapvető jellemvonásaira és különbségeire fókuszál, szükség esetén kiegészülve azok magyarországi „receptióival”, hazai értelmezési dimenzióival.

3.1. Objektív hatás (reálaktus) elmélet. A német jogirodalmat is meghatározó objektív hatás felfogás tulajdonképpen a klasszikus római jogban látott, materiális kielégítésre épülő *solutio* fogalom modern dogmatikai kontinuitása. A teljesítés kötelemszüntető joghatása nem kötött a felek külön, teljesítésre irányuló megállapodásához, hanem abból fakad, hogy a tartozott szolgáltatás a kötelelem tartalmának megfelelően – és ezáltal a jogosult érdekét kielégítő módon – ténylegesen megvalósul.²³ Az elmélet reálaktusként aposztrofálja a teljesítést, ahol a döntő mozzanat maga a *Leistungserfolg*, vagyis a szolgáltatási eredmény bekövetkezése.²⁴ Az elmélet ennél fogva a teljesítésre, mint tiszta objektív tényállásra, a kötelelem programszerű befejeződésére, avagy „*Programmverwirklichung*”-ra tekint.²⁵ Ennek híve Dezső Gyula is, aki a teljesítést szintén a *solutio* egyszerűbb jelentése felől közelítette meg és úgy látta, hogy az valójában a kötelmet feloldó, azaz felelősségfelszabadító hatályú, illetve szándékú jogintézmény és mint ilyen a teljesítésnek a kötelelem megszüntetése nem célja, sokkal inkább folyománya, következménye.²⁶ A teljesítés ebben az értelemben nem jogügylet, hanem olyan jogi tény, amely a kötelelem céljának megvalósulása révén automatikusan kiváltja az elméletnek nevet adó objektív hatást, vagyis a megszűnés joghatását. „El kell fogadnunk – írja Dezső Gyula – hogy a teljesítés se nem

²¹ Villányi László: Követelések megszűnése és elévülése In: Szladits Károly (szerk.): Magyar Magánjog. III. kötet. Budapest, Grill Károly, 1941, 581-583. o.

²² Lásd: Paul Ortmann: *Das Recht der Schuldverhältnisse*. Berlin, C. Haymann, 1906, 216.o., Ehmann, Horst: *Die Entwicklung der causa-Lehre zum System der Zwecklehre*. 19. o. <https://www.univ-trier.de/fileadmin/fb5/prof/eme001/causa-zweckL21.pdf> (letöltés ideje: 2026.05.27.), illetve összefoglalóan: Schmoekel, Mathias – Rückert, Joachim – Zimmermann, Reinhard (szerk.): *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Band II: *Schuldrecht: Allgemeiner Teil*. 2., Tübingen, Mohr Siebeck, 2007, 2153-2167. o.

²³ Larenz, Karl: *Lehrbuch des Schuldrechts: Allgemeiner Teil*. Munich C.H. Beck, 1987, 235-238. o.

²⁴ Medicus, Dieter – Lorenz, Stephan: *Schuldrecht I. Allgemeiner Teil*. Munich, C.H. Beck, 2012, 123-126. o.

²⁵ Heck, Philipp: *Grundriß des Schuldrechts*. Tübingen, Scientia Antiquariat Aalen, 1958, 160. o.

²⁶ Dezső Gyula: *A teljesítés módja, helye, ideje*. In: Szladits Károly (szerk.): Magyar Magánjog. III. kötet. Budapest, Grill Károly, 1941, 403. o.

kétoldalú, se nem egyoldalú jogügylet, egyáltalában nem jogügylet, hanem egyszerű reálaktus és ha ez a reálaktus megfelel az ügylet kikötött kellékeinek, vagy azok hiányában a törvényes kellékeknek, vagy a felek eredeti (és nem fontos, hogy teljesítéskori) szándékának, akkor a teljesítés véglegesen és visszavonhatatlanul megtörtént.”²⁷

A felfogás szilárd, kodifikációs támaszaként rendszerint a BGB 362. § (1) bekezdését szokás megjelölni, amely a kötelelem megszűnésével összefüggésben a következőt írja: a kötelelem akkor szűnik meg, ha a tartozott szolgáltatást a jogosult részére megvalósítják / előidézik.²⁸ A normaszöveg a „*bewirkt wird*” szófordulatot használja, amely dogmatikai jelentősége abban áll, hogy a teljesítést eredményorientált módon ragadja meg és mint ilyen az eredmény létén túl nem várja el, hogy a felek bármiféle nyilatkozatot társítsanak a kötelelem megszűnésének bekövetkezéséhez.²⁹ A kötelezettet belső célképzet főszabálya szerint teljesen irreleváns és legfeljebb kivételesen kaphat csak szerepet.³⁰ Azonban – szigorúan az elmélet kereti között maradván – már e ponton szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy még ez a relatíve egyszerű elgondolás is néhol magyarázatra szorul. A felfogás ugyanis nem egyszerűsíthető le pusztán fizikai magatartásvizsgálatra. Nem elegendő, hogy az adós csak valamit tesz a teljesítés érdekében, vagy hogy külsőleg teljesítési cselekményhez hasonló magatartást tanúsít. A hangsúly a szolgáltatási eredményen van, vagyis annak értékelésén, hogy a kötelelem tartalmának megfelelő állapot a jogosult oldalán ténylegesen bekövetkezzon.³¹ Nem beszélhetünk tehát teljesítésről Brox szerint abban az esetben, ha az adós a vállalt szolgáltatását tanúsítva – egyfajta archaikus római jogi formalizmust idézve – „mindent megtett” a teljesítés érdekében, hiszen a döntő motívum mindig az kell legyen, hogy a hitelező érdeke a tartozott szolgáltatás megvalósulásával kielégítést nyert-e.³² Így például dolog szolgáltatására irányuló kötelelemnél a dolog pusztán elküldése önmagában nem feltétlenül teljesítés, ha a jogosult a birtokot vagy a tulajdont végül nem szerzi meg.

A reálaktus elmélet nagy erőnye, hogy világosan elhatárolja a teljesítést a kötelmet megszüntető külön jogügylettől. A kötelelem nem azért szűnik meg, mert a felek a megszűnésben megegyeznek, hanem azért, mert a kötelelem tartalma megvalósult. Ennek érzékeltetésére jó példával szolgál a több tartozás közötti elszámolás szabálya.³³ Ha ugyanis a teljesítés kötelelemszüntető hatása minden esetben a hitelező elfogadó nyilatkozatától, esetleg vele kötött megállapodástól függene, nehezen volna magyarázható, hogy a jog miért engedi az adósnak egyoldalúan meghatározni, mely tartozását kívánja teljesítésével rendezni. Ezzel szemben a tárgyi elmélet álláspontja szerint amennyiben a kötelelem kötelezettje a megállapodott szolgáltatást megvalósítja és ezzel a kötelelem beteljesíti rendeltetését,

²⁷ Uo. 402-403. o.

²⁸ BGB 362. § (1) bekezdés

²⁹ Heck: i.m. 160-161. o.

³⁰ Ortmann, Paul: *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch und seinen Nebengesetzen*. Berlin, Carl Heymanns, 1928, 216. o.

³¹ Schmoeckel – Rückert – Zimmermann: i.m., 2154-2155. o.

³² Brox, Hans: *Allgemeines Schuldrecht*. München, C. H. Beck, 1996, 96. o.

³³ Lásd: BGB 366. § (1) bekezdés vagy Ptk. 6:41. §

az obligatio *ex lege*, a felek mindennemű további jogcselekménye nélkül, automatikusan megszűnik.³⁴

Mindezek ellenére az objektív hatás elmélet sem képes minden teljesítési helyzetet kimerítően leírni. A teljesítési cselekményt az különbözteti meg más, külsőleg azonos vagy hasonló magatartástól, hogy az érvényes kötelem megszüntetésére irányuló jogi rendeltetéssel bír.³⁵ E gondolat arra figyelmeztet, hogy bizonyos esetekben a pusztán külső szolgáltatási eredmény önmagában nem elégséges annak eldöntéséhez, hogy teljesítésről, lehetetlenülésről, ajándékozásról, jogalap nélküli gazdagodásról vagy más jogi jelenségről van-e szó. Különösen így van ez harmadik személy részéről történő teljesítés, negatív vagy tartós szolgáltatások, valamint több fennálló tartozás közötti elszámolás esetén.³⁶

A reálaktus felfogás magyarázati nehézségei ott válnak igazán láthatóvá, ahol a teljesítés jogi minősége nem vezethető le pusztán a külső szolgáltatási eredményből. Ilyen eset a több fennálló tartozás közötti elszámolás, ahol a szolgáltatás tárgya önmagában nem dönti el, hogy melyik kötelem szűnik meg. Hasonló problémát vet fel a harmadik személy teljesítése, ahol a szolgáltatás nem az eredeti kötelezettől származik, mégis alkalmas lehet a kötelem megszüntetésére.³⁷ Ugyancsak árnyalja az objektív képet a teljesítésként való hitelezői elfogadás, valamint a teljesítésigazolás bizonyítási hatása, hiszen e helyzetekben valamilyen célhozrendelési, elfogadási vagy igazolási elem nélkül nem mindig dönthető el biztonsággal, hogy a szolgáltatás mely kötelemhez kapcsolódik, és milyen joghatást vált ki.³⁸

3.2. Jogügyleti elmélet. A jogügyleti szemlélet háttérében kevésbé a római jog merev formalizmusának újjáéledése, sokkal inkább az egykoron meghatározó természetjogi gondolkodás eredményei húzódnak meg. A természetjog individualizmusa a jogviszonyok akaratkapcsolatként való felfogását erősítette, előkészítve ezzel a teljesítés jogügyleti természetének elméleti lehetőségét. Amennyiben ugyanis a kötelem létrehozása a felek rendelkezési körébe tartozó jogi aktus, úgy annak megszüntetése is a felek, de legalább a jogosult akaratához kötődő jogi cselekményként lehessen értelmezhető.³⁹ E gondolat a pandektatudomány jogügylet-fogalmához is jól illeszkedett, tudniillik, ha a teljesítés mozzanatára egy joghatás előidézése irányuló és kinyilvánítandó akaratként tekintünk, azzal Puchta definíciója szerint is jogügylettel van dolgunk, megteremtve a *Vertragstheorie* elméleti alapját a német jogtudományban.⁴⁰

A jogügyleti megközelítés abból indul ki, hogy a teljesítés és annak legfontosabb jogkövetkezménye, a kötelem megszűnése nem magyarázható pusztán a szolgáltatás tényleges megvalósulásával. A teljesítés nem rekedhet meg a

³⁴ Villányi: i.m. 581. o.

³⁵ Sztéhlo Zoltán: A teljesítés jogi tulajdonságai. *Miskolci Jogászélet*, 10(1929). 135. o.

³⁶ Uo. 139. o., illetve Grosschmid Béni: *Fejezetek a kötelmi jogunk köréből (I. kötet)*, Budapest, Grill Károly, 1932, 770-780. o.

³⁷ Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlata, II. rész.*, Budapest, Grill Károly, 1933, 159. o.

³⁸ Schmoekkel – Rückert – Zimmermann: i.m., 2157-2160. o.

³⁹ Pólay: *A pandektisztika és hatása a magyar magánjog* 41. o.

⁴⁰ Puchta, Georg Friedrich: *Pandekten*. Leipzig, A. F. Rudorff, 1863, 84-85. o.

reálcselekmény szintjén, hiszen az a jogosult érdekpozícióját is érinti, szükségképpen megkövetelve az ellenérdekű fél jogi aktusát.⁴¹ A jogügyleti szemlélet dogmatikai intuíciója ennél fogva abból fakad, hogy a kötelelem megszűnése a jogosult rendelkezési jogához kapcsolódik, éppen ezért az nem következhet be a szolgáltatás pusztá megvalósulásával, hanem feltételezi a jogosult teljesítés elfogadására irányuló akaratnyilatkozatát is.⁴² Az elmélet hívei szerint a követelés ura a jogosult, annak kielégítettségét a jogosult tudja megítélni, így a kötelelem megszüntetésének döntő mozzanata nem lehet más, mint a jogosult erre irányuló – Szladits szerint kifejezetten a követelésről rendelkező⁴³ – jognyilatkozata, amelyet a tényleges teljesítés csupán előfeltételként készít elő.⁴⁴ Ennek köszönhetően, az önmagában álló szolgáltatásnyújtáshoz nem kapcsolódik automatikusan az objektív kötelmet megszüntető hatás, mivel a teljesítés hatálya csak akkor állhat be, ha a felek – legalább ráutalóan – egyetértenek abban, hogy az adott szolgáltatás a fennálló kötelelem teljesítésére irányul.⁴⁵ A jogügyleti felfogás lényege abban rejlik, hogy bizonyos teljesítési helyzetekben a jogosult magatartása a követelésről való rendelkezésként értékelhető. Amikor a hitelező a szolgáltatást teljesítésként elfogadja, nem pusztán ténylegesen átvesz valamit, hanem a kötelmi pozícióját is alakítja. Elismeri, hogy a szolgáltatás a követelés kielégítésére alkalmas, és ezzel az adóst a kötelezettségből kibocsátja.⁴⁶

A *Vertragstheorie* követői ugyanakkor nem egységesek abban, hogy a teljesítéshez pontosan milyen jogügyleti elem szükséges. Az egyoldalú jognyilatkozattal is „beérő” gondolkodók a ténylegesen megvalósult teljesítési cselekvés, magatartás elismerését, elfogadását kívánják meg, amely voltaképpen nem lesz más, mint a hatályos jogunkban is ismert, jogosult által kibocsátott – deklaratív vagy konstitutív hatályú – teljesítési igazolás.⁴⁷ A radikálisabb változatot képviselők ugyanakkor a teljesítés bekövetkezéséhez egy arról szóló kifejezett teljesítési szerződést (*Erfüllungsvertrag*) – vagy egyéb, kétoldalú jogügyletet – várnak el a felektől, tekintve, hogy a formai kellékek terén is osztja a kötelelem létrejöttének jogi sorsát.⁴⁸

A jogügyleti elmélet azonban több ponton is nehézségekbe ütközik. Mindenekelőtt, problematikus azoknak a teljesítési helyzeteknek a magyarázata, amelyek nem igénylik a jogosult aktív közreműködését. Ha a kötelelem tartalma valamilyen egyoldalúan is megvalósítható magatartásban, tartózkodásban vagy folyamatos rendelkezésre állásban áll, mesterségesnek hat minden egyes teljesítési mozzanathoz külön jogosulti elfogadást vagy teljesítési szerződést kapcsolni. Ezt

⁴¹ Brox: i.m. 96. o.

⁴² Villányi i.m. 582. o.

⁴³ Szladits: i.m. 157. o.

⁴⁴ Enneccerus, Ludwig: *Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts*, Marburg, N. G. Elwert, 1900, 452. o.

⁴⁵ Uo. 453-454. o.

⁴⁶ Szladits: i.m. 158. o.

⁴⁷ A teljesítési igazolás főszabály szerint elsődlegesen bizonyítási és forgalombiztonsági funkciót tölt be, dogmatikai jelentősége mégis abban áll, hogy láthatóvá teszi a jogosulti elismerés és a teljesítés joghatása, természete közötti kapcsolatot (erről bővebben lásd: 4.3. fejezet)

⁴⁸ Endemann, Friedrich: *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. Allgemeiner Theil*. Berlin, Carl Heymanns, 1899, 628. és 641.o. és összefoglalóan: Schmoeckel – Rückert – Zimmermann: i.m., 2153-2155. o.

érzékelteni Heck fikciós megoldása is, amely gyakorlatilag lemodellezi mi történt volna, ha megkötésre kerül az elméletet működtető jogügylet. A konstrukció szerint a hitelező ilyen esetben egy teljesítési ügyletre irányuló képzeletbeli ajánlatot tesz az adósnak, amelyet az adós külön elfogadó nyilatkozat nélkül ráutaló magatartással és a teljesítés tényével fogad el.⁴⁹ Érezve, hogy a megoldás meglehetősen megcsömörlött, a jogügyleti elmélet is elismeri, hogy az ilyen teljesítési ügylet megvalósulásához, vagyis az adós kötelemi kötelezettsége alóli szabadulásához végső soron elengedhetetlen a reális (fizikai) teljesítés megléte is.⁵⁰ Ebből következik a megközelítés másik nehézsége az, miszerint a teljesítés objektív mozzanatát maga sem tudja mellőzni. A jogosulti elfogadás, elismerés vagy teljesítési szerződés önmagában nem pótolja a tartozott szolgáltatás megvalósulását. Ráadásul, ha a szolgáltatás nem felel meg a kötelelem tartalmának, a jogosult elfogadása legfeljebb más jogintézmény – például fizetés helyetti adás – irányába mozdíthatja el a jogviszonyt, de nem igazolja azt, hogy a kötelemszerű teljesítés objektíve végbement.⁵¹ A jogügyleti elmélet ebből következően még saját keretei között is kénytelen számolni azzal, hogy a teljesítésnek van egy materiális, eredményhez kötött magja, amely nélkül a kötelelem rendeltetésszerű lezárása nem magyarázható.

E megközelítés tehát fontos ellenpontja az objektív hatás elméletnek, mivel hangsúlyozza, hogy a teljesítés nem minden esetben írható le pusztán szolgáltatási eredményként. Különösen a jogosulti elfogadás, a teljesítés elismerése, a követelésről való rendelkezés, a fizetés helyetti adás, valamint az átruházási kötelek teljesítése mutatják, hogy bizonyos esetekben a teljesítés jogi minősége jognyilatkozati vagy rendelkezési elemek nélkül nem ragadható meg kielégítően. Ugyanakkor a jogügyleti elmélet tiszta formájában szükségtelenül bonyolulttá teszi a teljesítés mozzanatának értelmezését.⁵² A teljesítés általános dogmatikája ezért nem építhető kizárólag a jogügyleti szemléletre, de annak tanulságai nélkül sem érthető meg teljesen. A teljesítés nem minden esetben jogügylet, de egyes teljesítési helyzetekben jogügyleti, rendelkezési vagy elismerő mozzanatokkal kiegészülő, összetett jogi tényállásként jelenik meg.

3.3. A célmeghatározás elmélet. A célmeghatározás szemlélet az előző megközelítésekhez képest köztes, vegyes álláspontként ragadható meg. Hasonlóan a jogügyleti álláspontnál kifejtettekhez, e koncepció kiindulópontja is az, hogy a teljesítés joghatása nem vezethető le minden esetben pusztán abból, hogy valamely szolgáltatási eredmény külsőleg megvalósult, ugyanakkor a kötelelem megszűnéséhez nem is szükséges minden esetben a felek teljesítési szerződése vagy a jogosult konstitutív elfogadó nyilatkozata. A célmeghatározási felfogás ezért a teljesítésben egy olyan többletelemet keres, amely a szolgáltatási eredményt meghatározott kötelelemhez kapcsolja, és ezáltal jogilag teljesítésként minősíti.

Ez a többletelem nem más, mint a teljesítési cél definíálása, amely azonban jóval több annál, mint egy pszichológiai motívum, vagy csupán a kötelezett belső

⁴⁹ Heck: *i.m.*, 171. o.

⁵⁰ Kreß, Hugo – Weitnauer, Hermann: *Lehrbuch des Allgemeinen Schuldrechts*. Aalen, Scientia, 1974, 59. o.

⁵¹ Pólay Elemér: *A Datio in Solutum. Miskolci Jogászélet*, 3-4(1938) 15-16. o.

⁵² Villányi: *i.m.* 582. o.

indíttatása.⁵³ A teljesítési cél tulajdonképpen egy joghatás kiváltására alkalmas jogi tény, jogi rendeltetés annak meghatározására, hogy az adott szolgáltatásnyújtás mely kötelmi viszony lezárására, mely jogosulti érdek kielégítésére és milyen joghatás kiváltására irányul.⁵⁴ Ebből következően ezen elmélet révén a jogosulti érdek csupán látszólag szorul háttérbe. A kötelelem rendeltetése továbbra is a szolgáltatás megvalósítása és a jogosult kielégítése, amelyhez a célmeghatározás csupán támpontul szolgál akkor, amikor a szolgáltatás objektív megvalósulása önmagában nem elégséges. Elfogadást nyer tehát, hogy a kötelelem megszűnése, mint a teljesítés joghatása a szolgáltatás materiális megvalósulásán alapszik, azonban annak a teljesítés céljából (*zum Zwecke der Erfüllung*) kell történnie.⁵⁵ Ennél fogva a teljesítés egy célhoz kötött jogi tényállás, amely csak akkor lehet a szolgáltatás realizálásának következménye, ha az a kötelelem beteljesedésére irányuló rendeltetést nyer, vagyis feltételezhető, hogy a szolgáltatás nyújtására a kötelelem megszüntetésének szándékával került sor.⁵⁶ Hasonló következtetésre jut Villányi is, aki a teljesítésre, mint „az adós cselekményével beálló cél-megvalósulásra” tekint.⁵⁷ Ezt a célban megnyilvánuló jogi okságot keresztelte el Ehmann – római jogi alapokon – *causa finalis*nak., amely lényege az, hogy a szolgáltatás jogi célja nélkül egyes helyzetekben nem dönthető el, teljesítésről vagy más jogi jelenségről van-e szó.⁵⁸

E körben szükséges utalni Sztzehlo gondolataira, aki a *solutio* jelentéstartalmát az *animus solvendi*vel, vagyis a kötelelem megszüntetésére irányuló eredményakarattal azonosítja.⁵⁹ Bár ez elsőre radikálisnak tűnhet, a kifejtéséből az rajzolódik ki, hogy nem tekinti a teljesítést minden esetben kétoldalú szerződés eredményének, sőt inkább olyan vegyes jogügyleti természetű teljesítési cselekményt lát benne, amely egyes esetekben a hitelező közreműködését igényli, más esetekben viszont a hitelező tudta nélkül, az adós egyoldalú teljesítési aktusával is végbemehet.⁶⁰ A teljesítés jogi természete felől közelítve e felfogásból az a következtetés vonható le, hogy a teljesítési cselekményt nem mindig lehet pusztán külső magatartásként értékelni, hiszen a kötelelem megszüntetésére irányuló jogi rendeltetés választja el a teljesítést az olyan hasonló cselekményektől, amelyek más jogcímen értékelhetők.

A célmeghatározási elmélet jelentősége különösen azokban az esetekben mutatkozik meg, amikor ugyanaz a kötelezett magatartás többféle jogi minősítést is kaphat. Ha valaki pénzüsszeget ad át egy másik személynek, az lehet tartozás teljesítése, előleg, kölcsön, ajándék, jogalap nélküli gazdagodást eredményező vagyoni elmozdulás vagy akár valamely más jogviszonyhoz kapcsolódó elszámolási tétel is.⁶¹ Hasonló eset a harmadik személy részéről történő teljesítés is, amely esetén a szolgáltatás bár nem az eredeti kötelezettől származik az mégis alkalmas

⁵³ Személyi Kálmán: *A solutio jogi természetéről*. Nagyvárad, Nagyvárad kir. kath. jogakadémia 1916-1917. évi almanachja, 1917, 29-30. o.

⁵⁴ Ehmann: i.m. 74-77. o.

⁵⁵ BGB 362. (2) bekezdés

⁵⁶ Enneccerus: i.m. 453. o.

⁵⁷ Villányi: i.m. 583. o.

⁵⁸ Ehmann: i.m.19. o.

⁵⁹ Sztzehlo: *A teljesítés jogi tulajdonságai* 138-140. o.

⁶⁰ Uo. 140. o.

⁶¹ Ehmann: i.m. 49. o

lehet az eredeti kötelem megszüntetésére. A példa jól mutatja, hogy a reálaktus alapon bekövetkező kötelemszüntetés a célmeghatározás elmélet szerint nem minden esetben mehet végbe.⁶² A szubjektív elem hangsúlyozása tulajdonképpen korrekciós funkciót tölt be, a reálaktus konstrukciót egészíti ki ott, ahol az önmagában nem ad kielégítő választ. Az objektív szolgáltatási eredmény továbbra is a teljesítés magja marad, hiszen a jogosulti érdek tényleges kielégítése nélkül a teljesítés rendeltetésszerű hatása nem állhat be. A célmeghatározás teljesítés jogi természetét formáló funkciója tehát az hogy e szolgáltatási eredmény miként kapcsolódik a kötelemhez, és milyen jogi minőségben idézi elő annak megszűnését anélkül, hogy ahhoz a felek részéről bárminemű további jogcselekményt kívánna meg.⁶³

4. Az elméletek hatása a hatályos Ptk. teljesítéssel kapcsolatos rendelkezéseire

Ugyan mindezidáig elsősorban a teljesítés jogi természetének történeti és elméleti aspektusai kerültek előtérbe, a vizsgált kérdéskör több pusztán dogmatikai konstrukciónál. Tekintve, hogy a bemutatott teljesítéseméleti megközelítések a kötelem teljesítés joghatásaként történő megszűnéséhez megkívánt kellékek, tényállási elemek milyensége terén szolgálnak eltérő válaszokkal a szabályozási struktúra kialakításakor a mindenkor jogalkotónak körültekintően szükséges eljárnia. Ugyanakkor egyértelműen állást is kell foglalnia a tekintetben, hogy a tartozott szolgáltatás megvalósulása önmagában elegendő-e, vagy további jognyilatkozati, elfogadási, igazolási, rendelkezési, netán célhozzárendelési elem is szükséges-e a teljesítés joghatásához, amely állásfoglalás egyben a teljesítés jogi természetéről alkotott képet is alapjaiban határozza meg.

Jóllehet, a kötelmi jogot általánosságban jellemző diszpozitivitás értelmében a teljesítés vonatkozásában is biztosított az eltérő megállapodás lehetősége, abban az esetben ha a felek e jogukkal nem kívánnak élni egy modern jogrendszerrel elvárta, hogy az egyes élethelyzeteket világos, egyértelmű és érvényesülésre törekvő normák szabályozzák.⁶⁴ Nincs ez másként a magyar magánjogfejlődés vonatkozásában sem. Már nagyon korán, hazánk első magánjogi tárgyú (rész)kodifikációs törvénykönyvei, illetve azok tervezetei teljesítéssel kapcsolatos rendelkezéseiből is kiolvasható a magyar jogalkotók által az elméletekkel kapcsolatban követendőként gondolt irány, amely aztán a Ptk. normaszövegeiben vert igazán gyökeret.⁶⁵ A hazai jogirodalom ugyan kifejezetten nem deklarálja egyik

⁶² Siber, Heinrich: *Der Rechtszwang im Schuldverhältniss nach deutschem Reichsrecht*. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1903, 154. o.

⁶³ Enneccerus: i.m. 453-454. o.

⁶⁴ Lábady Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Budapest-Pécs, Dialóg-Campus, 2002, 200. és Jójárt Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben. *Magyar Jog*, 12(2014), 673-677. o.

⁶⁵ Lásd: A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezete (1910), Grill Károly, Budapest 1275. §; „Törvényjavaslat. A polgári törvénykönyv.” (1914) 1910. évi június hó 21.-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai, XXXII. kötet, 886. sz. 1009. § és 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat 1241. §

német elmélet átvételét sem, azonban a hatályos rendelkezések, valamint a – már ismerteken felül kiegészült – mögöttes dogmatika és indokrendszer alapján kirajzolható, hogy hazánk teljesítésre vonatkozó szabályrendszere mely koncepciókhoz áll közelebb.

4.1. A kötelem tartalmának megfelelő szolgáltatásnyújtás értelmezése. A teljesítéssel kapcsolatos hatályos magyar polgári jogi szabályozás egyik legszilárdabb dogmatikai fundamentuma az, hogy a kötelem a szolgáltatás teljesítésével megszűnik. Már a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) is a szerződés fogalmát a szolgáltatás teljesítésének és követelhetőségének irányából ragadta meg, míg a hatályos Ptk. a kötelem, mint tágabb jogi kategória fogalmát szervezi a szolgáltatás teljesítése köré.⁶⁶ A kiindulópontot teljessé téve, a Ptk. a kötelem megszűnésének primer forrásaként – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – a szolgáltatás teljesítését jelöli meg.⁶⁷ A jogalkotó ezzel normatív szinten is kifejezésre juttatja, a kötelem jog által mindenkor preferált lezárása maga a teljesítés. Nem is lehetne ez másként, hiszen a relatív szerkezetű jogviszonyra lépő felek elsődleges szándéka egyértelműen az, hogy a kötelem céljaként megfogalmazott kölcsönös érdekeik bekövetkezését elérjék, a tartozott szolgáltatásokat véghez vigyék, teljesítsék.⁶⁸

A Ptk. teljesítéssel kapcsolatos szabályozásának középpontjában a Ptk. 6:34. § áll, amely szerint a szolgáltatást a kötelem tartalmának megfelelően kell teljesíteni. Ez a tömör, ám annál jelentősebb megfogalmazás első látásra az objektív hatás elmélet egyenes tükröződése, alapnormája. A kötelem megszűnése főszabály szerint akkor következik be, ha a szolgáltatás a kötelemben előírányzott tartalom szerint megvalósul, és ezáltal a jogosulti érdek kielégül, vagyis a teljesítés mércéje nem a felek utólagos teljesítési konszenzusa, hanem a kötelem tartalma. Már Szladits Károly is felismerte a teljesítés ezen objektív magját és akként fogalmazott, hogy a „teljesítés az adósnak az a cselekménye, amellyel a kötelem tartalmának megfelelő szolgáltatást a hitelező részére eszközli”, majd hozzátette, hogy a „teljesítés nem szükségképpen jogügylet, csupán a kötelem tartalmának megfelelő állapot előidézése az adós részéről”, illetve, hogy „a teljesítés tehát ú.n. reál-cselekmény.”⁶⁹ Pólay Elemér ezt annyiban egészíti ki, hogy a kötelemszerű teljesítés olyan jogcselekményként is azonosítható, amely a kötelmet „teljes valójában, lényegében szünteti meg”.⁷⁰ Ugyanezt a szemléletet erősíti a hatályos – szerződések körében követett – *pacta sunt servanda* elvet hirdető joggyakorlat is, amely szerint az érvényesen létrejött és hatályos szerződéseket tartalmuknak megfelelően, azaz szerződésszerűen kell teljesíteni.⁷¹

A teljesítés jogi természetének alapvetését illetően a kötelem tartalmának megfelelő teljesítés fundamentális szerepe elvitathatatlan, amelyet a régi Ptk. és

⁶⁶ Lásd: régi Ptk. 277. § (1) bekezdés és Ptk. 6:1. § (1) bekezdés

⁶⁷ Ptk. 6:3 § a) pont

⁶⁸ Leszkoven László: *Szerződésszegés a polgári jogban*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018, 25-26. o.

⁶⁹ Szladits: i.m. 157-158. o.

⁷⁰ Pólay: *A Datio in Solutum* 15-16. o.

⁷¹ Debreceni Ítéltábla: Pf.II.20.383/2015/3

jelenleg hatályos Ptk. normaszövege is követ.⁷² A teljesítés elsődleges jogi mércéje ennél fogva objektív és azon vizsgálat domborodik ki, amely arra irányul, hogy a szolgáltatás megfelel-e annak, amivel a kötelezett tartozott. Más szavakkal, a teljesítés ténylegesen olyan tényállásszerű esemény-e, amely ekképp a kötelelem megszűnését közvetlenül eredményezheti.⁷³ Ez a megközelítés jól illeszkedik ahhoz a német jogirodalmi felfogáshoz is, amely a teljesítést nem az adós pusztá teljesítési erőfeszítéséhez, hanem a szolgáltatási eredmény, a *Leistungserfolg* bekövetkezéséhez köti.⁷⁴ A Ptk. alapján sem elegendő ugyanis az, hogy a kötelezett mindent megtett a teljesítés érdekében, a kötelemszerű teljesítés döntő mozzanata, mindig az, hogy a jogosult oldalán megvalósult-e a kötelelem tartalmának megfelelő szolgáltatási eredmény vagy sem.

Mindazonáltal, a jogi értelemben vett teljesítés a Ptk. értelmében sem egyszerűsödhet le egy fizikai cselekményvizsgálattá. A teljesítés nem pusztán az adós külső magatartása, hanem a kötelelem tartalmához viszonyított szolgáltatási eredmény. Ezért dolog szolgáltatására irányuló kötelelemnél például nem a dolog feladása vagy elküldése önmagában a döntő, hanem az, hogy a jogosult a kötelelem tartalma szerint megszerezte-e azt a jogi és gazdasági pozíciót, amelyre a kötelelem irányult. Ebből következik, hogy bár a Ptk. teljesítési koncepciója alapvetően eredményorientált, azt – ellentétben Dezső Gyulával – semmiképp sem szabad úgy értelmezni, hogy a teljesítés pusztá reálaktus volna.⁷⁵ A Ptk. egyes rendelkezései éppen azt mutatják, hogy a teljesítés jogi minőségét több határhelyzetben célhozzárendelési, rendelkezési, elfogadási vagy bizonyítási mozzanatok árnyalják és egészítik ki.

4.2. A teljesítés objektív magjának korrekciói

4.2.1. A teljesítés, mint rendelkezés. Habár a teljesítés legtöbbször valóban a kötelelem tartalmának megfelelő állapot tényleges előidézése, annak eredménycentrikus definiálása mégsem abszolutizálható. Vannak ugyanis olyan kötelmek, amelyeknél a szolgáltatás nem pusztán fizikai vagy gazdasági eredmény bekövetkezésére, hanem jogváltozás előidézésére irányul. Ilyen különösen a dolog vagy jog átruházása, követelés engedményezése, dologi jog alapítása vagy valamely jogosultság átszállítása. Bár Szladits következetes a teljesítés reálcselekmény jellege mellett, kénytelen elismerni, hogy amennyiben a teljesítés valamely rendelkezésben, dolog vagy jog átruházásában, illetőleg dologi jog létesítésében áll, a teljesítő cselekmény dologi ügyletet vagy rendelkezési aktust is feltételez.⁷⁶

E gondolat kapcsolható a kötelező ügylet és rendelkező ügylet klasszikus megkülönböztetéséhez is.⁷⁷ A kötelező ügylet a szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettséget hozza létre, míg a rendelkező ügylet valamely jog, követelés vagy

⁷² Lásd: régi Ptk. 277. § (1) bekezdés és Ptk. 6:34. §

⁷³ Vékás Lajos: Ptk. 6:34.§-hoz fűzött kommentár. In: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez* (szerk.: Gárdos Péter, Vékás Lajos), Budapest, Wolters Kluwer, 2025

⁷⁴ Lásd: Brox: i.m. 96. o.

⁷⁵ Dezső: i.m. 402-403. o.

⁷⁶ Szladits: i.m. 157. o.

⁷⁷ Lásd összefoglalóan: Eörsi Gyula: *A tulajdonátszállás kérdéséről*/ In: Sárközy Tamás – Vékás Lajos (szerk.): Eörsi Gyula Emlékkönyv. Budapest, HVG-ORAC, 2002, 283-420. o.

vagyontárgy sorsát közvetlenül alakítja. Az átruházási kötelek teljesítése e két szint találkozási pontján helyezkedik el, hiszen a kötelező ügylet megteremti az átruházási kötelezettséget, a teljesítés pedig megvalósítja az előírányzott rendelkezési eredményt.⁷⁸ Ez azt mutatja, hogy az átruházási kötelezettség teljesítése nem egyszerűen reálcselekmény, hanem a kötelező ügylet által előírányzott rendelkezési mozzanat megvalósítása is. Ebből is látható, hogy a teljesítés általános dogmatikája nem írható le kizárólag reálaktusként. A reálcselekményi mag sok teljesítési helyzetben jelen van, de az átruházási köteleknél a teljesítés jogi változást előidéző rendelkezési aktsussal fonódik össze.

4.2.2. Több fennálló tartozás közötti elszámolás. A Ptk. 6:41. §-a azt a helyzetet rendezi, amikor a kötelezettet a jogosulttal szemben több egynemű szolgáltatás terheli, és a teljesítés nem fedezi valamennyi tartozást. Ilyenkor el kell dönteni, hogy a teljesítés mely tartozásra számolandó el. A Ptk. megoldása elsődlegesen a kötelezett rendelkezésének ad jelentőséget. Ha a kötelezett teljesítéskor megjelöli, hogy mely tartozását kívánja teljesíteni, főszabály szerint ez az irányadó. Ha ilyen rendelkezés nincs, a jogosult választása, végső soron pedig a törvényi elszámolási sorrend dönt.⁷⁹

Ez a szabály különösen jól mutatja, hogy a teljesítés nem mindig magyarázható pusztán objektív szolgáltatási eredményként. Ha ugyanaz a pénzösszeg vagy más egynemű szolgáltatás több tartozás teljesítésére is alkalmas volna, a külső szolgáltatási eredmény önmagában nem mondja meg, melyik kötelelem szűnik meg. A jog ezért hozzárendelési műveletet végez a teljesítést valamely konkrét tartozáshoz kapcsolja.⁸⁰ Utalva az egyes teljesítéselméleti alakzatokra, a több tartozás közötti elszámolás az objektív hatás elmélet és a célmeghatározás szemlélet közötti átmeneti terület. Az objektív elem a szolgáltatás tényleges nyújtása, a célmeghatározási pedig annak kijelölése, hogy e szolgáltatás mely kötelelem megszüntetésére irányul. A kijelölés történhet a kötelezett nyilatkozata, korábbi magatartása alapján, de akár az egyéb, jogviszonyt jellemző körülményekből is.⁸¹

4.2.3. Harmadik személy részéről történő teljesítés. A Ptk. 6:57. § (1) bekezdése szerint a jogosult meghatározott feltételek mellett köteles elfogadni a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést. Ilyen eset különösen, ha a kötelezett hozzájárult, a szolgáltatás nincs személyhez kötve, vagy a harmadik személynek jogi érdeke fűződik a teljesítéshez. A harmadik személy teljesítése egyszerre erősíti és árnyalja az objektív teljesítésfelfogást. Erősíti, mert azt mutatja, hogy a teljesítés joghatása nem feltétlenül az eredeti kötelezett személyes magatartásához kapcsolódik. Ha a szolgáltatás a kötelelem tartalmának megfelelően megvalósul, és a jogosulti érdek kielégül, a kötelelem megszűnése akkor is bekövetkezhethet, ha a szolgáltatást nem maga az adós nyújtotta. Ugyanakkor árnyalja

⁷⁸ Török-Tóth Soma: Érvénytelenségek kölcsönhatása – a kötelező ügylet érvénytelenségének hatásai, különös tekintettel az engedményezésre. *Miskolci Jogi Szemle*, 16(2021) 188-190. o.

⁷⁹ Bíró György: a Ptk. 6:41. §-ához fűzött magyarázat In: Polgári jog I-IV. –Új Ptk., Kommentár a gyakorlat számára (főszerk.: Wellmann György), Budapest, HVG ORAC Jogkódex, 2025

⁸⁰ Zimmermann, Reinhard: *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford, Oxford University Press, 1996, 777-779. o.

⁸¹ Szladits: *i.m.*, 161-162. o.

is az objektív felfogást, mert a harmadik személy cselekménye csak akkor válik az eredeti kötelem teljesítésévé, ha az ahhoz a kötelmi viszonyhoz rendelődik, amelyet megszüntetni hivatott.⁸²

Sztehlo e körben különösen találóan mutat rá arra, hogy harmadik személy teljesítése esetén a teljesítési rendeltetés jelentősége világosan előtérbe kerül. A harmadik személy cselekménye nem azért teljesítés, mert ő maga az eredeti kötelem kötelezettje, hanem azért, mert szolgáltatása az adós tartozásának teljesítéseként kapcsolódik a fennálló kötelmi viszonyhoz.⁸³ A harmadik személy teljesítése a teljesítés természetének célhozzárendelési jellegét emeli ki. A külső szolgáltatási eredmény önmagában nem mindig elegendő. azt is meg kell határozni, hogy a harmadik személy mely tartozás teljesítéseként nyújtja a szolgáltatást, és a jogosult milyen feltételek mellett köteles azt elfogadni.⁸⁴ A Ptk. tehát e ponton is a teljesítést nem tisztán adósi cselekményként, hanem olyan kötelemhez rendelt szolgáltatási eredményként kezeli, amelyben a jogosulti érdek kielégítése, a kötelezett hozzájárulása és a harmadik személy jogi érdeke egyaránt releváns lehet.

4.2.4. Teljesítés helyetti adás és a teljesítés céljából nyújtott szolgáltatás

A teljesítés jogi természetének vizsgálatában figyelemre méltó az az eset is, amikor a kötelezett nem pontosan azzal a szolgáltatással elégíti ki a jogosultat, amellyel eredetileg tartozott. A magánjogi rendelkezési szabadságból következik, hogy a jogosult beleegyezésével a kötelezett más szolgáltatással is szabadulhat, amelyet a szakirodalom fizetés helyetti adásként, latin eredetű terminológiával *datio in solutumként* aposztrofál. A jogintézmény dogmatikai jelentősége abban áll, hogy az eredeti kötelem nem a tartozott szolgáltatás objektív megvalósulása, hanem a jogosult által elfogadott eltérő szolgáltatás révén szűnik meg.⁸⁵ Ilyenkor a teljesítés nem magyarázható pusztán a Ptk. 6:34. § szerinti kötelem tartalmának megfelelő szolgáltatásnyújtással, mert a nyújtott szolgáltatás éppen nem azonos az eredetileg tartozottal. Amennyiben tehát a kötelem eredeti tartalmának meg nem felelő, ám annak gazdasági célját egyébként megvalósító teljesítést a hitelező érdemesnek tart az elfogadásra, a hitelező „teljesítési ügylete” keletkezteti a kötelem lezárását, megszüntetését.⁸⁶

Érdemes azonban elhatárolni egymástól a teljesítés helyett és a teljesítés céljából nyújtott szolgáltatást. Az előbbi esetben a jogosult az eltérő szolgáltatást az eredeti tartozás végleges kielégítéseként fogadja el; ennek következtében az eredeti kötelem megszűnik. Az utóbbi esetben a jogosult az eltérő szolgáltatást csupán kielégítési eszközként veszi át, az eredeti követelés pedig mindaddig fennmarad, amíg a jogosult az átvett eszközből ténylegesen kielégítést nem nyer.⁸⁷ Ez a különbségtétel a teljesítés jogi természetének szempontjából azért is különösen fontos, mert bár a külső szolgáltatási eredmény azonos lehet – például az adós átad

⁸² Gárdos Péter: A megtérítési igény megújult szabályozása a Ptk.-ban. *Gazdaság és Jog* 1-2(2024) 4-6. o., illetve Grosschmid: i.m. 770-780. o.

⁸³ Sztehlo: *A teljesítés jogi tulajdonságai*. 139. o.

⁸⁴ Bíró György: i.m. a Ptk. 6:57. §-ához fűzött magyarázat

⁸⁵ Pólay: *A Datio in Solutum* 15-18. o.

⁸⁶ *Uo.* 21. o.

⁸⁷ Brox: i.m. 97-98. o.

egy dolgot vagy követelést – de a joghatás attól függ, hogy a jogosult azt az eredeti kötelem megszüntetésére vagy csupán kielégítési eszközként fogadja el. A teljesítés jogi minőségét tehát nem pusztán a szolgáltatás materiális átadása, hanem annak jogi rendeltetése és a jogosulti elfogadás tartalma határozza meg, amely egyértelműen a célmeghatározás elméletből ismert korrekciós tényező szükségességét igazolja.

4.2.5. Beszámítás. Végezetül, a teljesítés jogi természetének sajátos paradigmáját mutatja a beszámítás, mint teljesítéssel rokon kötelemszüntető jogintézmény elemzése. A Ptk. nem változtatott azon, hogy a kötelezett pénztartozását a jogosulthoz intézett jognyilatkozattal úgy is teljesítheti, hogy lejárt pénzkövetelését a jogosulttal szemben fennálló pénztartozásába beszámítja, amellyel a beszámítás erejéig a kötelezettségek megszűnnek.⁸⁸ A beszámítás lényege, hogy az érdekelt fél egyoldalú, címzett jognyilatkozatával a teljesítéssel azonos hatású kötelemszüntetést érhet el. Noha tényleges szolgáltatásnyújtás nem történik, mégis olyan gazdasági és jogi eredmény áll be, amely a teljesítéshez hasonlóan megszünteti a felek egymással szemben álló követeléseit.⁸⁹ Ezért a vizsgált jogintézmények közül beszámítás nem csupán korrigálja, hanem egyenesen cáfolja a teljesítés tisztán reálaktus szemléletét, hiszen a kötelem beteljesedésének joghatását nem materiális aktus idézi elő. Ráadásul, a joghatást kiváltó egyoldalú jognyilatkozat hangsúlyozása egyúttal a jogügyleti felfogás kétoldalú teljesítési szerződés primátusát hirdető szárnyát is értelmezhetetlenné teszi. Tekintettel arra, hogy a jogosult gazdasági kielégülése bizonyos esetekben tényleges fizetés vagy szolgáltatás nélkül, jognyilatkozati elszámolás révén is bekövetkezhet, a beszámítás különösen alkalmas annak bemutatására, hogy a teljesítés semmiképp sem korlátozható a szolgáltatás materiális megvalósulására.

4.3. A teljesítés igazolásának dogmatikai megítélése. A tanulmány kiemelten kezeli a tartozást a teljesítés felé górdító teljesítés igazolás jogintézményét. Első látásra a teljesítés elismerése pusztán technikai, bizonyítási szabálynak tűnik, közelebről azonban jóval több egyszerű bizonyítási segédeszköznél.⁹⁰ Arra a határterületre világít rá, ahol a teljesítés objektív eredménye, a jogosulti elfogadás, a követelés megszűnésével összefüggő bizonyítási kérdések, illetve a felek jognyilatkozatai egymással érintkeznek, számos oldalról formálva a teljesítés jogi természetéről alkotott képet.⁹¹

A Ptk. a teljesítés elismerése kapcsán két vagylagos követelményt fogalmaz meg a jogosulttal szemben: kötelezett kérelmére köteles a teljesítés tényét írásban elismerni vagy a teljesítésre irányuló kötelezvényt visszaadni.⁹² A jogszabályhely elsődleges rendeltetése kétségtől a kötelezett védelme. Alapvető érdek fűződik ugyanis ahhoz, hogy a kötelezett a teljesítés megtörténtét utóbb igazolni tudja és ne legyen kitéve a kétszeres teljesítés, illetve a már megszűnt követelés ismételt

⁸⁸ Ptk. 6:49. § (2) bekezdés, valamint régi Ptk. 296. § (2) bekezdés

⁸⁹ Éless Tamás: A perbeli beszámítás lehetséges szabályozása. *Magyar Jog*, 5/2016, 257-259. o.

⁹⁰ Legfelsőbb Bíróság: Gfv. XI. 30.074/2007.

⁹¹ Villányi i.m. 591-593. o.

⁹² Ptk. 6:38. § (1) bekezdés

érvényesítése veszélyének. A jogosult írásbeli elismerésre vagy a kötelezvény visszaadására készítése e kockázatot hivatott kiiktatni azáltal, hogy a törvény a teljesítési tényállást bizonyítási és forgalombiztonsági réteggel egészíti ki.⁹³ Ez leggyakrabban a teljesítési igazolás képében egy jogosult által kiállított, egyoldalú jognyilatkozat formáját ölti.

A teljesítési igazolás történeti-dogmatikai előzményei a magyar magánjogi irodalomban is jól azonosíthatók. A teljesítés elismerése, vagy ahogyan az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat hivatkozta „nyugtatóvány” szoros rokonságot mutat azzal a német eredetű *Quittung* jogintézménnyel, amely óhatatlanul is része a reálaktus-jogügylet dogmatikatörténeti vitának.⁹⁴ A merev objektivizmus hívei a jogosulti nyilatkozatra kizárólag bizonyítási eszközként tekintenek, hiszen a kötelelem a szerződésszerű teljesítéssel már megszűnt, így az elismerés csupán e tény alátámasztására szolgálhat.⁹⁵ A *Vertragstheorie* követői azonban pont a teljesítés igazolásában látják azt az egy vagy ritkábban kétoldalú jogügyleti elemet, amely mindenképp szükségeltetik a kötelelem megszűnése, mint jogkövetkezmény kiváltásához.⁹⁶ A két nézet a kötelemszerű teljesítés elismerésének hatályát is eltérően közelíti meg. A jogi tények rendszerében történő elhelyezés szempontjából ugyanakkor korántsem mondható irrelevánsnak, hogy a teljesítés igazolása képében deklaratív (a jogviszonyban más jogi tény folytán már beáll változást utóbb tényként csupán megállapító, deklaráló) vagy konstitutív (a jogviszonyban bekövetkező változást maga az aktus megtételével kiváltó, konstruáló) hatályú nyilatkozattal állunk szemben.⁹⁷ Az objektív hatás elmélet szerint a képlet egyszerű. Tekintve, hogy a reálaktus modellben a kötelelem az annak tartalmának megfelelő szolgáltatás megvalósulásával már megszűnt, a teljesítési igazolás csupán ezen, már bekövetkezett jogi tényről rögzítheti, vagyis nem lehet más, mint megállapító jellegű jogi aktus lehet. Ezzel szemben a jogügyleti felfogás a teljesítés igazolására a követelésről való rendelkezés egyik formájaként egy olyan jognyilatkozatként is tekint, amely a teljesítés joghatását befolyásoló jogi funkcióval bír. Amennyiben a jogosult a szolgáltatást teljesítésként elfogadja, illetve a teljesítést írásban elismeri, úgy ezzel nem pusztán tényről rögzít, hanem a teljesítés joghatásának előidézésre irányuló akaratát nyilvánítja ki, ezzel alakítva, konstruálva a kötelmi pozícióját.⁹⁸ Elismeri, hogy a szolgáltatás a követelés kielégítésére alkalmas, és ezzel az adóst a kötelezettségéből kibocsátja.⁹⁹ A jogügyleti szemlélet ezért hajlamos a teljesítés elismerésében konstitutív jogosulti jognyilatkozatot látni, amely legalábbis közel áll a kötelelem megszüntetését eredményező rendelkezési aktushoz.¹⁰⁰

A Ptk. alapján a teljesítés írásbeli elismerése a felek eltérő rendelkezése hiányában a teljesítésnek nem konstitutív feltétele, hanem olyan jogosulti nyilatkozat, amely a már végbement teljesítést bizonyíthatóvá, harmadik személyek

⁹³ Vékás: i.m. a Ptk. 6:34.§-hoz fűzött kommentár és Bíró: i.m. a Ptk. 6:57. §-ához fűzött magyarázat.

⁹⁴ Vö. 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat 1248 – 1253. § és BGB 368. § (1) bekezdés

⁹⁵ Lásd összefoglalóan: Dezső: i.m. 401-404. o.

⁹⁶ Enneccerus: i.m. 187-190. o.

⁹⁷ Barzó Tímea – Papp Tekla: *Civilisztika I.*, Budapest, Dialóg Campus, 2018, 97-98. o.

⁹⁸ Marton Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1957. 73. o.

⁹⁹ Szladits: i.m. 158. o.

¹⁰⁰ Török-Tóth Soma: i.m. 189-190. o.

és a forgalom számára is kezelhetővé teszi.¹⁰¹ Ugyanakkor mégsem lehet a vizsgálódás szempontjából közömbösnek tekinteni. Tudniillik azokban az esetekben, amikor a teljesítés a jogosult elfogadását, átvételét vagy közreműködését feltételezi, a jogosulti magatartás a teljesítési tényállás részeként is értékelhető. Ebből következően a teljesítésigazolás nem egyszerűen a reálaktus-elmélet mellett vagy a jogügyleti elmélet ellen szól, sokkal inkább azt mutatja, hogy a teljesítés joghatása és annak bizonyíthatósága két külön kérdés. A teljesítés elismerése a Ptk. teljesítési modelljének egyik fontos árnyaló eleme. Bár a teljesítés főszabály szerint már az objektív szolgáltatási eredmény bekövetkezésével kiváltja a kötelelem megszűnését, elismerést nyer, hogy e joghatás utólagos igazolása nélkül a kötelezett kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A teljesítésigazolás tehát a Ptk. objektív alapállású teljesítési koncepciójához illeszkedik, de azt bizonyítási, legitimációs és – kivételes esetekben, rendszerint a diszpozitív norma felek általi felülszabályozásával – jognyilatkozati-rendelkezési elemekkel egészíti ki.

5. Összegzés

A teljesítés jogi természetének történeti és dogmatikai vizsgálata azt mutatja, hogy a teljesítés nem szorítható be maradéktalanul egyetlen klasszikus magánjogi kategóriába. A római jogi *solutio* kettős jelentése – a szolgáltatás tényleges nyújtása, valamint az adós kötelmi kötöttség alóli felszabadulása – a modern magánjogi dogmatikában is tovább él. Az archaikus római jog formalizált feloldó aktusai és a klasszikus jog funkcionálisabb, materiális kielégítésre épülő teljesítésfogalma olyan kettős örökséget hagyott az utókorra, amely a német pandektatudomány objektív hatás-, jogügyleti- és célmeghatározás elméleteiben, új fogalmi keretek között teljesebben ki.

A Ptk. teljesítéssel kapcsolatos szabályai első látásra inkább az objektív teljesítésfelfogáshoz állnak közel. A kötelelem rendeltetése a szolgáltatás megvalósítása, a jogosulti érdek kielégítése, majd ezzel összefüggésben a kötelmi kötöttség megszűnése. Tekintve, hogy a kötelelem főszabály szerint a tartozott szolgáltatás kötelelem tartalmának megfelelő megvalósulásával szűnik meg, külön megszüntető ügylet vagy teljesítési szerződés nélkül, a Ptk. alapállása eredményorientált tartalommal bír. E megállapításból azonban nem következik, hogy a teljesítés tiszta reálaktus volna. A teljesítés objektív eredményhez kötése nem azonos a teljesítés pusztán fizikai cselekményként való felfogásával. A teljesítéshez nem elegendő az adósi erőfeszítés vagy a külsőleg teljesítési magatartásra emlékeztető cselekmény, ugyanis a döntő mozzanat egyértelműen az, hogy a kötelelem tartalmának megfelelő szolgáltatási eredmény a jogosult oldalán is megvalósul-e. A teljesítés objektív magja ennél fogva, inkább eredményorientált természetű, amely a jogosulti érdek kielégüléséhez, a kötelelem rendeltetésének beteljesedéséhez kapcsolódik.

Az elméleti háttér ugyanakkor arra is rámutat, hogy a teljesítés materiális természete önmagában nem képes minden teljesítési helyzet kielégítő

¹⁰¹ Ptk. 6:38. §

magyarázatára. Több fennálló tartozás közötti elszámolás esetében a szolgáltatás pusztá ténye nem dönti el, hogy melyik kötelem szűnik meg. A harmadik személy részéről történő teljesítésnél a szolgáltatás nem az eredeti kötelezettől származik, mégis alkalmas lehet az eredeti kötelem lezárására. A beszámításnál tényleges szolgáltatásnyújtás nélkül, egyoldalú jognyilatkozat vált ki teljesítéssel egyenlő kötelemszüntető hatást. A teljesítés elismerése és igazolása pedig azt mutatja, hogy – felek eltérő megállapodásának hiányában is – a már bekövetkezett teljesítési eredmény bizonyíthatósága, legitimációja és forgalombiztonsági kezelhetősége önálló dogmatikai jelentőséggel bír.

Mindezek alapján a hatályos Ptk. teljesítési koncepciója legpontosabban objektív alapállású, de célhozzárendelési, jognyilatkozati, rendelkezési és bizonyítási elemekkel árnyalt jogi tényállásként írható le. A teljesítés alapesetben nem igényel külön megszüntető szerződést, és főszabály szerint a kötelem tartalmának megfelelő szolgáltatási eredményhez kapcsolódik. Ugyanakkor nem redukálható pusztá fizikai aktusra sem, mert egyes teljesítési helyzetekben a szolgáltatás jogi rendeltetése, a jogosulti elfogadás tartalma, az adósi teljesítési cél kijelölése, a követelésről való rendelkezés vagy a teljesítés igazolása is meghatározó jelentőséget kaphat. A teljesítés dogmatikája ezért nem a teljesítéselméleti triász valamelyikének kizárólagos elfogadásával, hanem azok funkcionális összehangolásával ragadható meg. Az objektív hatás-elmélet helyesen mutat rá arra, hogy a kötelem rendeltetésszerű lezárása főszabály szerint a tartozott szolgáltatás megvalósulásához kapcsolódik. A célmeghatározási elmélet azt teszi láthatóvá, hogy a szolgáltatási eredményt bizonyos esetekben konkrét kötelemhez, jogcímhez és megszüntető rendeltetéshez kell kapcsolni. A jogügyleti elmélet pedig arra figyelmeztet, hogy a teljesítés egyes határhelyezeteiben a jogosulti elfogadás, elismerés vagy rendelkezés sem hagyható figyelmen kívül.

A teljesítés végső olyan összetett jogi tényállás, amelyben a szolgáltatás megvalósulása, a jogosulti érdek kielégülése és a kötelemhez kapcsolódó jogi rendeltetés a jog által elismert kötelemszüntető hatássá alakul. A teljesítés jogi természetének így módon történő megragadása megőrzi az objektív teljesítésfelfogás jellegadó ismervét, miközben teret enged azoknak a korrekciós elemeknek, amelyek nélkül a Ptk. kötelek teljesítésére vonatkozó szabályainak teljes rendszere nem volna maradéktalanul értelmezhető.

Irodalomjegyzék

- Barzó Tímea – Papp Tekla: *Civilisztika I.*, Budapest, Dialóg Campus, 2018,
- Benedek József – Pókecz Kovács Attila: *Római magánjog*. Budapest, Dialóg Campus, 2020
- Brósz Róbert – Pólay Elemér: *Római jog*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1974
- Brox, Hans: *Allgemeines Schuldrecht*. München, C. H. Beck, 1996
- Dernburg, Heinrich: *Pandekten*. Berlin, J. W. Müller, 1894
- Dezső Gyula: A teljesítés módja, helye, ideje. In: Szladits Károly (szerk.): *Magyar Magánjog*. III. kötet. Budapest, Grill Károly, 1941

- Éless Tamás: A perbeli beszámítás lehetséges szabályozása. Magyar Jog, 5(2016)
- Endemann, Friedrich: Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. Allgemeiner Theil. Berlin, Carl Heymanns, 1899
- Enneccerus, Ludwig: Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, Marburg, N. G. Elwert, 1900,
- Eörsi Gyula: A tulajdonátszállás kérdéséről In: Sárközy Tamás – Vékás Lajos (szerk.): Eörsi Gyula Emlékkönyv. Budapest, HVG-ORAC, 2002
- Földi András – Hamza Gábor: A római jog története és intézményei. Budapest, OFI, 2016,
- Gárdos Péter, Vékás Lajos (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Budapest, Wolters Kluwer, 2025
- Gárdos Péter: A megtérítési igény megújult szabályozása a Ptk.-ban. Gazdaság és Jog 1-2(2024) DOI: <https://doi.org/10.55413/193.A2400502.POJ>
- Grosschmid Béni: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből (I. kötet), Budapest, Grill Károly, 1932
- Hamza Gábor: A római jog szerepe az európai szerződési jog harmonizálásában. Európai Jog, 2(2004)
- Hamza Gábor: Pandektarendszer és a római jog. Jogtudományi Közöny. 10(2013)
- Heck, Philipp: Grundriß des Schuldrechts. Tübingen, Scientia Antiquariat Aalen, 1958
- Horst Ehmman: Die Entwicklung der causa-Lehre zum System der Zwecklehre. Internetes elérés: <https://www.uni-trier.de/fileadmin/fb5/prof/eme001/causa-zweckL21.pdf> (2026.05.27.)
- Jójárt Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben. Magyar Jog, 12(2014)
- Kreß, Hugo – Weitnauer, Hermann: Lehrbuch des Allgemeinen Schuldrechts. Aalen, Scientia, 1974
- Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része, Budapest-Pécs, Dialóg-Campus, 2002
- Larenz, Karl: Lehrbuch des Schuldrechts: Allgemeiner Teil. Munich C.H. Beck, 1987
- Leszkó László: Szerződésesség a polgári jogban, Budapest, Wolters Kluwer, 2018 DOI: <https://doi.org/10.55413/9789632958668>
- Marton Géza: A római magánjog elemeinek tankönyve. Budapest, Tankönyvkiadó, 1957
- Medicus, Dieter – Lorenz, Stephan: Schuldrecht I. Allgemeiner Teil. Munich, C.H. Beck, 2012
- Ortmann, Paul: Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch und seinen Nebengesetzen. Berlin, Carl Heymanns, 1928
- Paul Ortmann: Das Recht der Schuldverhältnisse. Berlin, C. Haymann, 1906
- Pólay Elemér: A Datio in Solutum. Miskolci Jogászet, 3-4(1938)
- Pólay Elemér: A pandektisztika és hatása a magyar magánjog. Szeged, Szegedi József Attila Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kara, 1976

- Puchta, Georg Friedrich: Pandekten. Leipzig, A. F. Rudorff, 1863
 - Schmoeckel, Mathias – Rückert, Joachim – Zimmermann, Reinhard (szerk.): Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Band II: Schuldrecht: Allgemeiner Teil. 2., Tübingen, Mohr Siebeck, 2007
 - Siber, Heinrich: Der Rechtszwang im Schuldverhältniss nach deutschem Reichsrecht. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1903
 - Siklósi Iván: Római magánjog II. kötet. Budapest, ELTE, 2021
 - Személyi Kálmán: A solutio jogi természetéről. Nagyvárad, Nagyvárad kir. kath. jogakadémia 1916-1917. évi almanachja, 1917
 - Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata, II. rész. Grill Károly, Budapest, 1933
 - Sztéhlo Zoltán: A teljesítés fogalmának kialakulása a római jogban. Miskolci Jogászélet 9(1928)
 - Sztéhlo Zoltán: A teljesítés jogi tulajdonságai. Miskolci Jogászélet, 10(1929)
 - Török-Tóth Soma: Érvénytelenségek kölcsönhatása – a kötelező ügylet érvénytelenségének hatásai, különös tekintettel az engedményezésre. Miskolci Jogi Szemle, 16(2021), DOI: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.3.1028>
 - Villányi László: Követelések megszűnése és elévülése In: Szladits Károly (szerk.): Magyar Magánjog. III. kötet. Budapest, Grill Károly, 1941
 - Wellmann György – Gelencsér Dániel – Petrik Ferenc – Gadó Gábor – Körös András: Polgári jog: kommentár a gyakorlat számára. Budapest, ORAC, 2024
 - Wellmann György (főszerk.): Polgári jog I-IV. –új Ptk., Kommentár a gyakorlat számára, Budapest, HVG ORAC Jogkódex, 2025
 - Windscheid, Bernhard: Lehrbuch des Pandektenrechts. Düsseldorf, Buddeus, 1867, 157-161
 - Zimmermann, Reinhard: The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996 DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198764267.001.0001>
-